SUOMALAISEN ASEVELVOLLISUUDEN KEHITTÄMINEN VARUSMIESLIITON TAVOITEOHJELMA 2027

I. ASEVELVOLLISUUS OSANA MAANPUOLUSTUSTA

Asevelvollisuus ei ole valmis

Yleisen asevelvollisuuden merkitys suomalaiselle maanpuolustukselle on kiistaton. Maanpuolustus nojaa vahvan puolustuksellisen pelotteen ylläpitämiseen. Asevelvollisuuden ja kansainvälisen yhteistyön merkitys on tässä keskeinen. Suomen kaltaisessa pienen väkiluvun ja suuren pinta-alan maassa riittävän suuren sodan ajan vahvuuden voi käytännössä toteuttaa vain laajan ja ennen kaikkea koulutetun ja toimintakykyisen reserviläisarmeijan turvin, jonka toimintakykyyn tulee tulevaisuudessa panostaa.

Suomi liittyi vuonna 2023 puolustusliitto NATO:n jäseneksi, jonka myötä Suomi valmistautuu puolustutukseen osana liittokuntaa. Suomen tulee kuitenkin nojata edelleen vahvaan ja laadukkaasti koulutettuun reserviläisarmeijaan, koska Suomi hoitaa lähtökohtaisesti oman alueensa puolustamisen itsenäisesti.

Nykyjärjestelmä, jossa asevelvollisuuden piirissä on vain puolet ikäluokasta, ei takaa Puolustusvoimille parhaiten soveltuvia koulutettavia. Asevelvollisuus tulisi laajentaa koskemaan koko ikäluokkaa, minkä myötä koko ikäluokan parhaat kyvyt sukupuoleen katsomatta olisivat Puolustusvoimien ja maanpuolustuksen käytettävissä. Koulutettavien varusmiesten määrä on suhteutettava puolustuksen tarpeisiin ja ainakin nykytilanteessa pidettävä samalla tasolla. Koulutettavia tulee valikoida ja tarvittaessa määrättävä varusmiespalvelukseen Puolustusvoimien harkinnan ja tarpeen mukaisesti soveltuvuuden ja motivaation perusteella.

Maanpuolustuksen kustannukset eivät rajoitu pelkästään puolustusbudjettiin. Asevelvollisuuden suorittamisen aiheuttama kustannus yksilölle ja kansantaloudelle on puolesta vuodesta vuoteen menetettyä työ-, opiskelu- ja vapaa-aikaa. Tästä syystä jokainen varusmiehenä tai siviilipalveluksessa käytetty päivä pitää pystyä perustelemaan koulutuksen kannalta.

Suomen on säilytettävä asevelvollisuus osana puolustuksellista kokonaisratkaisua, mutta kehitettävä sitä vastaamaan entistä paremmin yhteiskunnan sekä yleisen turvallisuuden

vaatimuksia. Erityinen huomio tulee kiinnittää asevelvollisuuden kustannusten jakautumiseen asevelvollisuuden suorittaneiden ja muun väestön kesken, ja käydä keskustelua näistä kustannuksista sekä niiden vaihtoehdoista.

Asevelvollisuus muuttuvassa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa

Euroopan turvallisuuspoliittinen ympäristö on epävakaampi kuin missään vaiheessa kylmän sodan päättymisen jälkeen. Viime vuosina mantereellamme on nähty suoraa sotilaallista voimankäyttöä sekä pyrkimyksiä käyttää voimaa itsenäisten valtioiden rajojen muuttamiseen. Voimapolitiikka ja etupiiriajattelu ovat tehneet paluun. Venäjän Eurooppaan kohdistama sotilaallinen uhka on realisoitunut, minkä vuoksi Varusmiesliitto vaatii Suomelta aktiivista roolia puolustusliitto NATO:n jäsenmaana.

Varusmiesliitto peräänkuuluttaa keskustelua siitä, minkälainen asema asevelvollisilla tulee olemaan puolustusliitto NATO:ssa. Palvelusta suorittavan nuoren on oltava tietoinen tehtävistä, joihin hänet voidaan käskeä palvelusta suorittaessa sekä tulevaisuudessa reserviläisenä.

Puolustusvoimien tehtävien hoitamiseen tarvitaan riittävät resurssit, minkä lisäksi tulevat materiaalihankinnat on turvattava. Muuttuvassa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa varusmiesten koulutuksen on oltava ajan- ja tarkoituksenmukaista. Ukrainan sota on johtanut merkittäviin kehityksiin sotilasteknologiassa. Varusmiesten koulutuksen on oltava ajan- ja tarkoituksenmukaista sekä vastata nykyaikaisen taistelukentän vaatimuksiin.

Keskeiset tavoitteet

- **Siirrytään tasa-arvoiseen asevelvollisuuteen.** Asevelvollisuuden tulisi tulevaisuudessa koskea koko ikäluokkaa, josta parhaiten soveltuvimmat ja motivoituneimmat yksilöt valittaisiin suorittamaan asepalvelusta. Poliittisten päättäjien tulee aiempaa avoimemmin esittää ratkaisuja asevelvollisuusjärjestelmän kipukohtiin, kuten ikäluokkien riittävyyteen.

- **Turvataan maanpuolustuksen ja asevelvollisuusjärjestelmän määrärahat.** Maanpuolustukseen tulee turvata sen tarvitsemat taloudelliset resurssit. Nato-jäsenyyden myötä Suomen on pidettävä Puolustusvoimien rahoitus Naton puolustusmäärärahatavoitteen mukaisena. Riittävä budjettirahoitus on keskeinen asevelvollisuusjärjestelmän toimivuuden kannalta.

II. ASEVELVOLLISUUS OSANA KANSALAISUUTTA

Tulevaisuuden kutsunnat

Tulevaisuuden asevelvollisuuden tulee vastata tehokkaasti yksilöiden, yhteiskunnan ja yleisen turvallisuustilanteen asettamia odotuksia ja tavoitteita. Keskeisessä roolissa tähän pääsemiseksi on kutsuntajärjestelmän kokonaisvaltainen uudistaminen.

Kutsunnat on laajennettava koko ikäluokkaa koskeviksi. Vuonna 2026 on pilotoitu kaksiosaisia kutsuntoja. Niihin kuuluva yhteinen toisen asteen Kutsuntainfopäivä on hyvä askel kohti koko ikäluokan tavoittavaa kutsuntaprosessia. Kutsunnat ovat viimeinen mahdollisuus koko ikäluokan tavoittamiseen. Kutsuntoihin on nykyistä laajemmin sisällytettävä myös sosiaalipalveluiden pariin ohjaamista.

Naisten osuus varusmiespalveluksen suorittavista nuorista on edelleen varsin matala. Osaltaan tähän ovat syynä puutteelliset tiedot asevelvollisuudesta ja palveluksen suorittamisesta. Olisi myös Puolustusvoimien etu, että yhä useampi nainen hakeutuisi varusmiespalvelukseen. Naisten tietoisuutta varusmiespalveluksesta tulisi lisätä ja koko ikäluokkaa koskevat kutsunnat olisivat tärkeä askel sen edistämiseksi.

Lisäksi kutsuntojen uudistamisessa on kiinnitettävä huomiota yksilöllisen osaamisen ja kiinnostuksen huomioimiseen palveluspaikkaa ja -tehtävää määritettäessä, jotta ne ovat yksilölle ja Puolustusvoimille mahdollisimman tarkoituksenmukaisia.

Tulevaisuuden palvelusajankohdat

Nykyisin palvelus päättyy valtaosalla palvelustaan suorittavista kesällä ennen juhannusta ja talvella ennen joulua, 255 vuorokautta palvelevilla palvelus loppuu myös sellaisena ajankohtana että heidän on haastavaa aloittaa opinnot ilman erityisjärjestelyjä. Erityisesti nykyiset kotiutumisajankohdat ovatkin epäedullisia etenkin syksyllä alkavien opintojen odottamisen näkökulmasta ja työsuhteiden katkonaisuuden takia. Nykyinen palvelusrytmi voi johtaa jopa useisiin välivuosiin korkeakouluopiskelijoille. On sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta epäedullista, että nykytila aiheuttaa turhaa joutenoloa ja vaikeuksia kiinnittyä opiskelu- tai työelämään sekä ennen palvelusta että sen jälkeen.

Varusmiesliitto peräänkuuluttaa varusmiespalveluksen ja siviilielämän yhteensovittamisen helpottamista. Tavoitteena on, etteivät varusmiehet joutuisi valitsemaan lyhyempää palvelusaikaa pääsykokeiden tai töiden vuoksi.

Palveluksen ja siviilielämän yhteensovittaminen

Varusmiespalveluksessa itsenäinen arki vaihtuu yhteisesti aikataulutettuun päivärytmiin, joka eroaa kurinalaisuudessaan useimpien nuorten siviilielämästä. Varus- ja siviilipalvelusmiehille tulee taata heidän tarvitsemansa tuki palveluksen ja siviilielämän yhteensovittamisessa.

Henkilökohtaisten kriisitilanteiden käsittelyyn tulee olla tarjolla riittävä, ammattitaitoinen tuki ja erityisesti riittäviin mielenterveyspalveluihin on panostettava nykyistä enemmän. Kehitettävää on erityisesti terveysasemien toiminnassa ja varusmiesten kohtaamisessa sekä riittävissä resursseissa. Tukitaistelijamalli tulee ottaa positiivisten kokemusten perusteella käyttöön kaikissa varuskunnissa. Tukitaistelijoille tulee olla standardisoitu koulutusohjelma, jotta toiminnassa ei ole merkittäviä valtakunnallisia eroja.

Asevelvollisen hyvinvoinnista on huolehdittava myös siirtymävaiheissa ennen ja jälkeen palveluksen. Asevelvollisen palvelusaikaisten tukipalveluiden ohella on huolehdittava niistä turvaverkoista, joiden varaan kotiutuvat varusmiehet asettuvat tilanteessa, jossa palvelus päättyy tai keskeytyy. Siviiliin siirtyvät varusmiehet on tarvittaessa ohjattava sosiaalipalveluiden piiriin varmistamaan sujuva siirtyminen palveluksesta siviilielämään.

Palvelustaan suorittaville on taattava riittävät mahdollisuudet valmistautua ja osallistua pääsykokeisiin sekä ylioppilaskokeisiin. Ylioppilaskokeisiin, sekä korkeakoulujen ja muiden jatko-opintojen pääsykokeisiin tulisi voida osallistua käyttämättä niihin henkilökohtaisia lomapäiviä. Pääsykokeiden ja ylioppilaskokeiden välille ei tule luoda erottelua, vaan niihin tulee päästä osallistumaan samalla tavalla käyttämättä omia lomapäiviä.

Puolustusvoimien käytäntöjä pääsykokeita varten käskettävien komennusten suhteen on selvennettävä niin, että käytännöt ovat yhtenäiset jokaisessa joukko-osastossa ja varusmiehet ovat tietoisia niistä. Pääsykokeisiin osallistuminen ei voi jäädä varusmiehiltä epätietoisuudesta tai lomapäivien puutteesta kiinni.

Varusmiespalvelusta suorittaville mahdollisuus käyttää äänioikeutta kaikissa valtakunnallisesti merkittävissä vaaleissa sekä kansanäänestyksissä on varmistettava ja huolehdittava siitä että varusmiehet ovat tietoisia äänestysoikeudesta. Puolustusvoimien tulee viestiä aktiivisesti varusmiehille äänestyksestä ja varmistaa etteivät palvelustehtävät estä demokratian toteutumista. Varmistamalla varusmiesten äänestysmahdollisuudet sekä tietoisuuden äänestysoikeudesta suojelemme demokratian toteutumista, mikä on yksi Puolustusvoimien tärkeimmistä tehtävistä.

Keskeiset tavoitteet

- **Uudistetaan kutsuntajärjestelmää ja -tilaisuuksia.** Laajennetaan kutsunnat kaksiosaiksi toisen asteen kutsuntainfopäivän muodossa. Tavoite on ulottaa kutsunnat koskemaan koko ikäluokkaa ja tarjota niiden yhteydessä nykyistä laajemmin sosiaalipalveluita.

- **Kutsuntojen taloudellista taakkaa tulee jakaa myös muiden tahojen kuin puolustushallinnon kesken.** Koko ikäluokkaa koskevat kutsunnat ja niiden yhteydessä järjestetyt terveystarkastukset tuottavat kansanterveydellisesti tärkeää tietoa, joka on hyödynnettävissä mm. sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla.

- **Kutsunnoissa huomioidaan myös asevelvollisen ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittamaan hakeutuvien aiempi osaaminen.** Yksilön

siviiliosaamista hyödynnetään aiempaa paremmin palveluspaikkaa ja -tehtävää määrätessä.

- **Parannetaan palveluksen aikana hankitun osaamisen hyödyntämistä ja hyväksiluettavuutta jatko-opinnoissa ja työelämässä.** Tämä voidaan toteuttaa kehittämällä palveluksen aikana kertyneelle osaamiselle selkeät kriteerit yhdessä korkeakoulujen kanssa. Lisäksi erilaiset sertifikaatit kuten hygieniapassi tai järjestyksenvalvojakortti henkilöille, jotka ovat saaneet tähän liittyvän koulutuksen.

- **Turvataan varus- ja siviilipalvelusmiehille riittävät opinto- ja uraohjauspalvelut.** Varus- ja siviilipalvelusmiehille tarjottavia opinto- ja uraohjauspalveluita tulee lisätä ja niihin tulee ohjata riittävät resurssit. Palveluksen vaikutuksia työuraan ja opintoihin tulee pyrkiä minimoimaan riittävillä ohjauspalveluilla.

- **Tuetaan pääsykokeisiin ja ylioppilaskirjoituksiin valmistautumista palveluksen aikana.** Jokaisen varuskunnan tulee tarjota hiljaisia opiskelutiloja pääsykokeisiin valmistautumista ja muuta opiskelua varten. Selkeytetään ja yhtenäistetään Puolustusvoimien käytäntöjä pääsykokeita varten käskettävien komennusten suhteen. Kevään harjoitukset tulisi suunnitella pääsykokeet huomioon ottaen.

- **Turvataan palvelustaan suorittavien demokraattiset kansalaisoikeudet.** Taataan varusmiehille mahdollisuus äänestää valtakunnallisesti merkittävissä vaaleissa ja kansanäänestyksissä. Turvataan palvelustaan suorittaville mahdollisuus toimia kunnallisissa ja muissa luottamustehtävissä.

- **Puolustusvoimien tulee lisätä tietoa eri palveluspaikoista ja niiden tarjoamista koulutuksista sekä mahdollisuuksista.**

III. ASEVELVOLLISTEN TOIMEENTULO

Toimeentulo asevelvollisuuden aikana

Varus- ja siviilipalvelusmiesten toimeentuloa tarkasteltaessa tavoitteena tulee olla, että asevelvollisuuden suorittaminen ei saa aiheuttaa yksilölle taloudellisia vaikeuksia. Asevelvollisten saamien taloudellisten tukien määrä ja velvollisuuttaan suorittavien taloudellinen asema ovat kuitenkin jo pitkään laahanneet yleisen tulo- ja kustannustason perässä. Verrattuna esimerkiksi opiskelijoiden, työttömien tai jopa **vankien** toimeentuloon, päivärahat ovat pienet ja yksinkertaisesti riittämättömät.

Varusmiesten mahdollisuus työskennellä palveluksen ohella esimerkiksi viikonloppuvapailla, on tehty täysin kannattamattomaksi, koska saadut tulot vähennetään lyhentämättömänä sotilasavustuksen suojaosan ylittävästä määrästä. Tällä hetkellä sotilasavustusta saavilla varusmiehillä ei ole käytännössä mahdollisuutta parantaa taloudellista tilannettaan työskentelemällä, vaikka niin haluaisivatkin. Varusmiesten saaman sotilasavustuksen suojaosa tulee poistaa.

Nykytilanne ajaa osan asevelvollisista läheistensä lompakolle, jotkut taas joutuvat elämään säästöjensä varassa. Erityisen huonossa asemassa ovat omillaan asuvat ja perheelliset asevelvolliset.

Varusmiehille tulee maksaa siviilipalvelusta suorittavien tapaan ruokarahaa jokaista loma- ja viikonloppuvapaan päivää kohden, koska varusmiehet eivät tällöin syö varuskunnan varuskuntaravintolassa. Samoin siviilipalvelusvelvollisten viikonlopun ruokarahan tulee käsittää jokainen viikonloppu paikkakunnasta huolimatta.

Asevelvollisten käyttämättä jääneet henkilökohtaiset lomapäivät joiden tulisi olla vapaasti käytettävissä (HL ja KL päivät) tulee korvata varusmiehelle rahallisesti, mikäli niitä ei palveluksen aikana käytetä. Korvaussumma käyttämättömältä lomapäivältä lasketaan laskemalla yhteen korkeimman luokan päiväraha sekä ruokaraha.

Kokonaiskuvaa hankaloittaa myös se, että pakollista asevelvollisuutta suorittavien päiväraha ei kerrytä eläkettä. Tämä asettaa palveluksen suorittaneet heikompaan asemaan suhteessa henkilöihin, jotka eivät suorita ase- tai siviilipalvelusta. Eläkettä tulisi kertyä palveluksen aikana kuten opiskelujen aikana.

Asevelvollisuuden kustannusten jakautuminen

Asevelvollisuuden kustannusten jakautumiseksi on pidettävä huolta sekä palvelusaikaisesta toimeentulosta että korvattava menetettyä työ- ja opiskeluaikaa tulonjaolla. Asevelvollisuutensa suorittaneille tulee antaa määräaikainen veroetu vastineeksi yhteiskunnan eteen suoritetusta palveluksesta reservissä olon ajaksi. Varusmiesliitto esittää, että käyttöön otetaan asevelvollisuuden suorittaneille maan- puolustusverovähennys.

Keskeiset tavoitteet

- **Kehitetään sotilasavustusta kattamaan yksinasuvan palvelustaan suorittavan asumiskulut kokonaisuudessaan.** Sotilasavustukseen tulee sisällyttää esimerkiksi kotivakuutuksen korvaaminen.

- **Yhdenmukaistetaan ruokarahakäytännöt.** Kaikille palvelustaan suorittaville on maksettava ruokarahaa jokaista loma- ja viikonloppuvapaapäivää kohden.

- **Laajennetaan eläkkeen kertyminen koskemaan myös varusmies- ja siviilipalvelusta suorittavia.** Eläkettä tulisi kertyä palvelusajalta vähintään saman verran kuin korkeakouluopinnoista opinnoista vastaavalta ajalta.

- **Sotilasavustuksen tuloraja tulee poistaa.** Jo ennestään riittämätön sotilasavustus ei saa toimia kannustinloukkuna työn vastaanottamiselle palvelusaikana. Sivutulot salliva järjestelmä mahdollistaisi lisätienestit viikonloppuvapailla sekä lomilla ja edesauttaisi palveluksen sekä siviilielämän yhteensovittamista.

- **Käyttämättömistä henkilökohtaisista lomapäivistä aletaan maksamaan korvausta.** Korvauksen summa määräytyy kulloisenkin ylimmän päivärahaluokan sekä ruokarahan mukaan.

- **Otetaan käyttöön kotiuttamisraha.** Kotiuttamisraha olisi 2 euroa palveluspäivää kohti. Kotiuttamisraha olisi 330 euroa niille varusmiehille, jotka palvelevat 165 päivää, 510 euroa niille, jotka palvelevat 255 päivää, ja 694 euroa niille, jotka palvelevat 347 päivää. Etuus olisi varusmiehen päivärahan ja sotilasavustuksen tavoin verovapaata tuloa.

- **Otetaan käyttöön maanpuolustusvähennys.** Ansiotuloverosta tehtävä maanpuolustusvähennys myönnettäisiin kaikille varusmies- tai siviilipalveluksen suorittaneille reservissä olon ajaksi.

- **Ajetaan varusmieskortin ja opiskelijakortin rinnastamista myönnettävissä eduissa.** Edistetään varusmieskortin ja opiskelijakortin rinnastamista etuja myönnettäessä.

IV. ASEVELVOLLISTEN KOHTELU

Varusmiesten kuuleminen ja paikallinen edunvalvonta

Varusmiesten kuuleminen ja paikallinen edunvalvonta jäsentyvät nykyisin hyvin pitkälti Puolustusvoimien varusmiestoimikuntien varaan. On äärimmäisen tärkeää, että niille taataan riittävät toimintaedellytykset edunvalvonnallisen tehtävänsä hoitamiseen. Varusmiestoimikuntien rooliksi ei saa muodostua pelkästään vapaa-ajan toiminnan pyörittäminen, vaan varusmiestoimikuntien on pystyttävä ottamaan kantaa varusmiesten oikeuksiin ja asemaan.

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi varusmiestoimikuntien toimintaedellytyksiä on lisättävä ja kehitettävä. Varusmiestoimikunnille on taattava riittävä toimintavapaus ja tarvittavat henkilö- ja talousresurssit sekä järjestettävä riittävää ja laadukasta koulutusta, jotta hyvät käytänteet rakentuisivat normeiksi kaikkiin varuskuntiin. Erityisesti huomiota on kiinnitettävä pienien varuskuntien VMTK toiminnan resursseihin, jotka ovat tällä hetkellä monin paikoin riittämättömät. Varusmiestoimikuntien lakisääteistä asemaa puolustusvoimissa vahvistetaan. Jokaisessa joukko-osastossa on oltava oma paikallinen VMTK normi jossa kuvataan toimikunnan organisaatio, tehtävät, jäsenten valintaprosessi sekä muut toimikunnan arkeen liittyvät asiat.

Varusmiesten oikeudellinen asema

Varusmiesten oikeudellinen asema poikkeaa muiden kansalaisten oikeudellisesta asemasta. Tämän vuoksi on varmistettava ja kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että varusmiehet ovat tietoisia asemastaan ja omista oikeuksistaan.

Varusmiehillä tulee olla saatavilla asiantuntevaa ja puolueetonta oikeudellista neuvontaa ja oikeusvaltiossa edellytetyt riittävät muutoksenhakukeinot niihin kurinpidollisiin päätöksiin, joita heihin kohdistetaan. Varusmiesten tulee olla tietoisia oikeuksistaan ja heille tulee taata tosiasialliset mahdollisuudet niiden valvomiseen.

Kurinpitomenettelyissä on taattava palvelustaan suorittavien yhdenvertaisuus. Joukko-osastojen sisällä on painotettava tasapuolisuuteen ja toimintaohjeiden yhdenmukaisuuteen eri yksiköiden välillä. Puolustusvoimien tulee huolehtia siitä, että kurinpitokäytännöt ovat joukko-osastosta ja yksiköstä riippumatta yhdenmukaiset.

Simputus, kiusaaminen ja koulutuskulttuurin ongelmat

Yksikään varusmies ei saa joutua palveluksen aikana esimiehensä tai vertaisensa kiusaamaksi. Esille tuleviin simputus- ja kiusaamistapauksiin tulee reagoida nopeasti ja asian vaatimalla vakavuudella.

Kiusaamiselle tulee olla kaikissa tapauksissa nollatoleranssi ja sen kitkemiseen ja ennaltaehkäisyyn tulee pyrkiä aktiivisilla toimilla.

Puolustusvoimien sisällä tulisi tarjota yhtenäinen koulutus ja samanlaisten standardien sekä kurinpidollisin toimien tulisi koskea kaikkia. Ohjesääntöjen sekä rangaistuskäytäntöjen yhteneväisyyden varmistamiseksi Puolustusvoimien on järjestettävä koulutusta ja valvontaa, jolla pidetään yllä yhtenäisiä toimintatapoja.

Puolustusvoimien koulutuskulttuurissa on tapahtunut 2000-luvulla huomattavaa kehitystä. Silti vahingollisia perinteitä ja toimintatapoja esiintyy edelleen. Nämä toimintatavat tulee kitkeä nopeasti ja tehokkaasti. Puolustusvoimien on huolehdittava siitä, että työ simputuksen ja kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kitkemiseksi ei pääse unohtumaan.

Alokkaille on varusmiesten oikeuksia käsittelevillä oppitunneilla tehtävä selväksi, missä menee simputuksen ja asiallisen koulutuksen raja. Lisäksi erityisesti johtajakoulutuksessa oleville varusmiehille on seikkaperäisesti selvitettävä simputukseksi tai kiusaamiseksi laskettava toiminta ja edellytykset toimia vastaavissa tilanteissa. Jokaiselle varusmiehelle on kerrottava miten simputus ja kiusaamistapauksissa tulee toimia ja henkilökunnan vastuuta korostettava.

Naiset kokevat varusmiespalveluksessa enemmän syrjintää ja häirintää kuin miehet. Naisvarusmiesten suhteellisen määrän kasvaessa on Puolustusvoimien normalisoitava varusmiespalvelusta suorittava nainen osana jokapäiväistä toimintaa. On tarpeen kartoittaa ne kohdat varusmiesten päivittäisessä kanssakäymisessä, joissa häirintää tapahtuu, ja järjestelmällisesti korjattava ne. Varusmiesten saatavilla on aina oltava viestintäkanava, joka mahdollistaa matalan kynnyksen häirintään liittyvän yhteydenoton tekemisen.

Keskeiset tavoitteet

- **Turvataan varusmiestoimikunnille riittävät henkilöresurssit.** Jokaisessa varuskunnassa tulee olla täysipäiväinen tehtävään komennettu toimihenkilö. Suuremmissa varuskunnissa täysipäiväisiä toimihenkilöitä tulee olla useampi.

- **Taataan varusmiestoimikunnille niiden tarvitsemat työvälineet.** VMTK-toimihenkilöille on annettava riittävät resurssit ja nykyaikaiset työvälineet toteuttavat varusmiesten edunvalvontaa ja palvelusolosuhteiden kehittämistä. Näihin kuuluvat muun muassa riittävät edunvalvonnan määrärahat, ajantasaiset tietotekniset työvälineet, ajalliset resurssit sekä itsenäisen työskentelyn mahdollistavat tilat.

- **Turvataan varusmiestoimikunnan mahdollisuudet saada tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot.** Varusmiestoimikunnan edustajille on taattava läsnäolo-oikeus joukko-osastojen sisäisiin työryhmiin, joissa käsitellään varusmiesten palvelus-olosuhteita. Tällaisia työryhmiä ovat esimerkiksi sisäilma- sekä työ- ja palvelus-turvallisuustyöryhmät

- **Turvataan varusmiestoimikuntien valtakunnalliselle edustajisto ja pääsihteerille riittävät toimintaedellytykset.** Edustajistolla ja pääsihteerillä on oltava tarpeen mukaan mahdollisuus kokoontua sekä matkustaa joukko-osastoihin.

- **Tehostetaan VMTK-normin seurantaa.** VMTK-normin tulee olla keskeisessä osassa toimihenkilöiden perehdytyksessä ja toimikunnan työssä. VMTK-normia on päivitettävä säännöllisin väliajoin ja sen seurantaa tulee tehostaa.

- **Parannetaan varus- ja siviilipalvelusmiesten tietoisuutta oikeudellisesta asemastaan ja oikeuksistaan.** Varusmies- ja siviilipalvelustaan suorittavien oikeuksista ja velvollisuuksista on tiedotettava jatkossa paremmin. Lyhyet oppitunnit palveluksen alkupuolella eivät riitä, vaan palveluspaikoilla on oltava hyvin esillä tietoa palvelustaan suorittavien oikeuksista sekä palveluspaikassa että sen ulkopuolella.

- **Kehitetään esitutkintamenettelyä.** Esitutkintamenettelyä tulee kehittää edelleen, ja varusmiehille tulee paremmin tehdä selväksi heidän oikeutensa tutkinnan aikana. Puutteellisesti suoritetuissa esitutkinnoissa ja vajavaisin tiedoin annetuissa tuomioissa tulee viipymättä kouluttaa tutkintatehtävissä toimivia henkilökunnan jäseniä uudelleen.

- **Kaikki asepalveluksessa ilmenevä häirintä tulee kitkeä välittömästi.** Puolustusvoimien viestintäkanavia tulee kehittää, jotta tapaukset saadaan entistä helpommin esille.

V. ASEVELVOLLISTEN PALVELUSOLOSUHTEET

Majoitus- ja muonitusolosuhteet

Taataan jokaiselle palvelusta suorittavalle sosiaali- ja terveysministeriön asumisterveysohjeen mukaiset majoitusolosuhteet vuoteen 2030 mennessä. Varusmiehen palveluksen keskeydyttyä hengitystieongelmien vuoksi hänen majoituskasarminsa tulee tutkia viipymättä ja havaitut ongelmat korjata. Lisäksi varusmiesten kasarmirakennuksissa tulee olla siedettävä lämpötilataso vuodenajasta riippumatta.

Taataan riittävä hygieniataso liinavaatteissa, vaatetuksessa ja muussa varustuksessa. Jokaisella varusmiehellä tulee olla oikeus vähintään yhteen varusvaihtoon viikossa, mistä ei voida tinkiä missään tilanteessa. Koulutuksessa käytettävien varusteiden on oltava asianmukaisesti huollettuja.

Taataan varusmiehille ja siviilipalvelusta suorittaville riittävän monipuolinen ruokavalio. Muonituksessa otetaan huomioon eettisen vakaumuksen ja allergioiden mukainen ruokavalio sekä palveluspaikassa että maastoharjoituksissa. Huomiota on kiinnitettävä siihen, että varusmiehet saavat riittävän ravinnon myös maasto-olosuhteissa erityisesti, mikäli ruokailu toteutetaan koulutuksen yhteydessä päivämuonapakkauksilla.

Lomamatkat

Varusmiesten lomamatkajärjestelmää tulee kehittää yhdenmukaisemmaksi ja yhdenvertaisemmaksi. Lomamatkajärjestelmällä ja siihen liittyvillä matka-ajan pidennyksillä on varmistettava varusmiehille riittävä mahdollisuus lepoon ja vapaa-aikaan. Varusmiehille tulee olla mahdollisuus käyttää lomakuljetuksia ja kulkea julkisessa liikenteessä maksutta myös ilman lomapukua.

Keskeiset tavoitteet

- **Taataan jokaiselle palvelusta suorittavalle sosiaali- ja terveysministeriön asumisterveysohjeen vaatimukset täyttävät majoitusolosuhteet.** Varusmiehen palveluksen keskeydyttyä hengitystieongelmien vuoksi hänen majoituskasarminsa tulee tutkia viipymättä ja havaitut ongelmat korjata.

- **Taataan jokaiseen joukko-osastoon riittävä määrä mielenterveyden hoitoon erikoistuneita ammattilaisia.** Varusmiespalveluksessakin pitää saada matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita ja niistä tulee tiedottaa palveluksen suorittajia.

- **Taataan riittävä hygieniataso liinavaatteissa, vaatetuksessa ja muussa varustuksessa.** Jokaisella varusmiehellä tulee olla oikeus vähintään yhteen varusvaihtoon viikossa. Koulutuksessa käytettävien varusteiden on oltava asianmukaisesti huollettuja.

- **Taataan varusmiehille riittävän monipuolinen ruokavalio.** Muonituksessa otetaan huomioon eettisen vakaumuksen ja allergioiden mukainen ruokavalio sekä

palveluspaikassa että maastoharjoituksissa.

- **Kehitetään lomakuljetusjärjestelmää ensisijaisesti joukko-osastojen järjestämien loma kuljetuksiin perustuen.** Taataan vapaa matkustusoikeus varusmies- ja siviilipalvelustaan suorittaville juna- ja linja-autoliikenteessä. Mahdollistetaan kuitenkin jatkossakin matkustaminen kaupallisella linja-autoliikenteellä ja omilla henkilöautoilla.

VI. ASEPALVELUKSEN VAIHTOEHDOT

Lähtökohdat

Asepalveluksen tulee aina olla lähtökohta järjestelmässä, joka käsittää yleisen asevelvollisuuden. Asevelvollisuuden merkitystä yhteiskunnalle ja yksilölle tulee nostaa esiin jo hyvissä ajoin ennen kutsuntoja ja ennen palveluksen aloittamista. Kun asevelvollisuudesta ja -palveluksesta on tiedotettu hyvin, saadaan myös palveluksen vakaumuksellisista syistä keskeyttäneiden määrä vähenemään, kun itselleen sopivat valinnat tehdään ennen palveluksen aloittamista.

Siviilipalvelus

Asepalveluksen vaihtoehdoksi on kehitettävä yhteiskuntaa aidosti tukeva siviilipalvelus. Palveluksen tulee vastata sekä yhteiskunnan että velvollisen tarpeisiin, ja palveluksesta on oltava hyötyä myös velvollisen tuleviin elämänvaiheisiin.

Siviilipalveluksen koulutusjakso tarvitsee laajemman tarkastelun. Koulutuksen tulisi jatkossa olla tavoitteellisempaa, ja sen tavoitteita tulisi valvoa tietyin mittarein. Koulutusjakson pituutta tulisi harkita, ja mahdollisuus suorittaa koulutus muualla kuin Lapinjärvellä pitäisi olla vaihtoehto varsinkin kauempaa tuleville.

Siviilipalveluksen työpalvelun pitäisi keskittyä aiempaa enemmän valtiolle tärkeisiin kohteisiin. Näitä kohteita ovat esimerkiksi virastot, sairaalat, pelastuslaitokset, väestönsuojelulliset tehtävät ja muut huoltovarmuutta turvaavat tehtävät. Työpalvelun sisällön tulisi tukea siviilipalvelusvelvollisen koulutusta aiempaa enemmän, ja siviilipalveluskeskuksen rooli työpalvelujakson palveluspaikassa määräämisessä on oltava nykyistä suurempi. Velvollisen palveluspaikka ja koulutus siviilipalveluksessa määräytyisi enimmäkseen jo kutsunnoissa.

Kansalaispalvelus

Varusmiesliitto kannattaa kansalaispalveluksen tuomista varusmiespalveluksen ja siviilipalveluksen rinnalle. Kansalaispalvelus kestäisi n. 3kk ja sisältäisi joustavia opintoja, jotka mahdollistavat kansalaispalvelusta suorittavalle henkilölle työssä käynnin tai opintojen suorittamisen palveluksen aikana. Kansalaispalvelus sisältäisi monipuolisia kansalaistaitoja, painottuen erityisesti kriisiajan väestönsuojelullisiin tehtäviin ja kansalaisen yleiseen toimintakykyyn. Siirryttäessä tasa-arvoiseen asevelvollisuuteen kansalaispalvelusta tarjottaisiin vaihtoehtona henkilöille, jotka eivät terveydentilansa tai muun syyn vuoksi ole soveltuvia asepalvelukseen. Siviilipalvelukseen verrattaessa kansalaispalvelus olisi standardisoidumpi ja organisoidumpi toimintatapa, mikä mahdollistaisi henkilöiden sijoittamisen kriisiajan väestönsuojelulliseen vahvuuteen. Pitkällä aikavälillä kansalaispalveluksesta kehitettäisiin siviilipalveluksen korvaava järjestelmä. Koulutuksen järjestäjänä toimisivat muut kuin

sotilasviranomaiset, jolloin kansalaispalvelus tarjoaisi myös vakaumuksen vuoksi asepalveluksesta kieltäytyville vaihtoehdon.

Keskeiset tavoitteet:

- **Siviilipalveluksen koulutus tukee Suomen maanpuolustuksellisia tavoitteita.** Siviilipalveluksen koulutusrakennetta uudistetaan ja koulutuksen keskeisimmäksi osaksi tulee tavoitteita, jotka tukevat maanpuolustuksen tarpeita.

- **Koulutusjakson pituus ja koulutuspaikka muutetaan vastaamaan tehtävän koulutuksellisia tarpeita**. Koulutuksen ei tule olla paikkasidonnaista, vaan sen tulee tukea parhaalla mahdollisella tavalla siviilipalvelustehtävää.

- **Siviilipalvelusta suorittaville oma terveyskriteeristö**. Tällä hetkellä siviilipalvelusta suorittavilla samat palveluskelpoisuusluokat ja vapautukset kuin varusmiehillä.

- **Työpalvelu tukemaan koulutusjaksolla opittua tietoa.** Työpalvelupaikka määräytyy velvollisen taustan ja koulutuksen perusteella. Työpalvelu suoritetaan valtiolle tärkeässä siviilikohteessa, ja työpalvelussa kerrytetyt taidot tulee olla yhteiskunnan käytettävissä myös palveluksen jälkeen.

- **Siviilipalveluksen suorittaminen yhteiskunnan toiminnan kannalta merkittävässä yrityksessä.** Selvitetään mahdollisuutta suorittaa siviilipalvelus yhteyskunnan toiminnan kannalta oleellisessa yrityksessä esimerkiksi terveydenhuoltoalalla.

- **Perustetaan työryhmä, jonka tavoitteena on tutkia ja valmistella kansalaispalveluksen käyttöönottoa.** Työryhmä toimii eduskunnan alaisena parlamentaarisena työryhmänä.

- **Kansalaispalvelus korvaa pitkällä aikavälillä siviilipalveluksen.** Mielikuvat siviilipalveluksesta sekä nykyiset siviilipalvelustehtävät eivät tarjoa motivoivaa ja kriisiaikana käytettävissä olevaa reserviä. Kansalaispalveluksen suorittaneista voidaan koota kriisiajan väestönsuojeluun reservi perustuen saadun koulutuksen sisältöön sekä tavoitteisiin.